

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือว่าเป็นผู้ทรงพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ หลังจากพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ซึ่งเป็นพระศาสดาเอกในไตรโลก หลังจากนั้นทรงได้บำเพ็ญพุทธกิจแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ เป็นเวลา ๔๕ ปี จึงทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้ทรงแสดงธรรมโปรดท่านพระอานนท์ผู้อภิชัยาวรรณในการที่พระพุทธองค์จะจากไปว่าเป็นปัจฉิมสุดท้ายว่า “อานนท์ พระธรรมและพระวินัยใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักอยู่เป็นศาสดาของเธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว”^๑ ดังนั้นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเรียกว่า ธรรมวินัยบ้าง พุทธพจน์บ้าง ซึ่งในกาลต่อมาเรียกว่า พระไตรปิฎก ที่ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญสูงสุด ในพระธรรมวินัยนี้ก็คือตัวแทนพระศาสดาของพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งได้สืบทอดต่อๆ กันมาด้วยวิธีมุขปาฐะ คือ ท่องจำกันมาด้วยปากเปล่า สืบสอนกันจดจำกันปากต่อปากสืบทอดกันมา

ดังนั้นการรักษาคำสอนไว้ด้วยการท่องจำโดยการสวดหรือสาธยายเป็นวิธีที่แม่นยำยิ่งกว่ายุคที่จารึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะว่าการท่องที่จะท่องจำในพระไตรปิฎก หรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า ธรรมวินัยนั้น ท่านทำด้วยวิธีสวดพร้อมกัน คือ เวลาสวดมนต์พร้อมกัน เช่นสวดกัน ๑๐ คน ๒๐ คน ๕๐ คน ๑๐๐ คนนั้น จะต้องสวดตรงกันหมดทุกถ้อยคำ จะตกหล่นตัดขาดหายไปก็ไม่ได้ จะเพิ่มแม้คำเดียวก็ไม่ได้เพราะจะขัดกัน เพราะฉะนั้นการที่จะสวดโดยคนจำนวนมากๆ ให้เป็นไปด้วยดี ให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ก็จะต้องสวดเหมือนกันหมด ท่านจึงรักษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ด้วยวิธีนี้คือท่องจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีสวดพร้อมกันจำนวนมากๆ

พุทธวิธีการสอนของพระศาสดานั้น พระอรรถกถาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์ ได้จำแนกพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าออกเป็น ๘ วิธี เรียกว่า นวักคัสตฤศาสน์ คือ การสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีองค์ ๘ ได้แก่ สุตตํ สุตฺร ได้แก่ อุกโกตวิภังค์ นิทเทส ชันธกะ ปรีวาร พระสูตรในสุตตนิบาต และพุทธวจนะอื่นๆ ที่มีชื่อว่าสุตตะ หรือ สุตตันตะ กล่าวคือวินัยปิฎก คัมภีร์นิทเทส ทั้งสอง และพระสูตร เกยฺย เกยฺยะ ได้แก่ ความที่มีร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกันหมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมดโดยเฉพาะสคาถวรรคในสังยุตตนิกาย เวชยการณํ ไวยาการณํ ได้แก่ ความร้อยแก้ว

^๑ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๓๔/๑๔๑.

ล้วนหมายเอาพระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถา และพระพุทฺธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ ๘ ข้อที่เหลือคาถา คำว่า คาถา ได้แก่ คำร้อยกรองล้วนๆ หมายเอาธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร อุทาน อุทาน ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระหฤทัยสพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ พร้อมทั้งข้อความอันประกอบอยู่ด้วยรวมเป็นพระสูตร ๘๒ สูตร และอิติวุตตะกะ ได้แก่ พระสูตร ๑๑๐ สูตรที่ตรัสโดยนัยว่า วุตต์ เหตุ ภควตา ชาตก ได้แก่ ชาตก ๕๕๐ เรื่อง มีอปนิสสชาตก เป็นต้น อพฺภูตธมฺมํ อพฺภูตธรรม หรือเรื่องอัศจรรย์ ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยข้ออัศจรรย์ ไม่เคยมี ทุกสูตร เช่น ที่ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี ๔ อย่างนี้ หาได้ในอนันท์" ดังนี้ เป็นต้น เวทลฺล เวทลละ ได้แก่ พระสูตรแบบถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ถามต่อไป เช่น จูพเวทลลสูตร มหาเวทลลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปณฺหสูตร สังขารภาวนียสูตร และมหาปณณมสูตร เป็นต้น^๒

พระพุทฺธองค์ทรงแสดงหลักธรรมเป็นคำประพันธ์เรียกว่าคาถาธรรมบทได้รับความนิยมนอย่างมาก เพราะมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งอรรถและรส สาระทางธรรมที่สั้นเรียบง่ายชัดเจน ลึกซึ้งสะท้อนหลักพุทฺธธรรมที่แท้ ช่วยให้จดจำได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งประเทศไทยในยุคปัจจุบันนี้มีการพัฒนาที่เป็นการทำความเจริญทางวัตถุให้เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ และความเจริญทางวัตถุ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในวิถีทำมาหากินของประชาชนนั้น ย่อมจะต้องมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางใจขึ้นอย่างกว้างขวาง คุณค่าต่างๆ ความรู้สึกที่เคยมีมาแต่ก่อน ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด ปัญหาทั้งหมดนี้ ผู้ที่นับถือศาสนาพุทฺธย่อมจะต้องหาวิธีแก้ไขจากพระพุทฺธศาสนา หากพระพุทฺธศาสนาไม่มีพลังอำนาจทางใจคนที่แก้ไขปัญหาดังกล่าวๆ ตลอดจนไม่สามารถจะเป็นที่พึ่งทางใจของผู้ศรัทธาได้ในยุคนี้แล้ว ความเชื่อของคนไทยในพระพุทฺธศาสนาก็อาจหย่อนลงทั้งในยุคนี้และยุคต่อไป ผลแห่งการเสื่อมศรัทธานี้จะยิ่งทำให้เกิดขึ้น การส่งเสริมศรัทธาในพระพุทฺธศาสนา จึงต้องควบคู่ไปกับการส่งเสริมเหตุผล เพราะหากมีแต่ความเชื่อโดยไม่ถามเหตุ และไม่รู้อิโหน่อิเหน่ อาจเป็นผลดีได้ชั่วครู่ชั่วคราว แต่ก็อาจเป็นเครื่องทำลายพระพุทฺธศาสนาได้ในที่สุด^๓

พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทฺธเจ้า ส่วนมากมักเน้นหนักไปในการใช้คาถาเป็นบทเริ่มต้นในการสอนพุทฺธบริษัท ซึ่งคาถาแต่ละบทนั้น มีที่มาต่างกันเช่น คาถาที่เป็นพุทฺธวจนะบ้าง คาถาที่พระอรหันต์ท่านแต่งขึ้นมาบ้าง หรือคาถาที่พระอาจารย์บางรูปแต่งไว้

^๒พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทฺธศาสนา ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖๑.

^๓ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ศาสนาพุทฺธกับสังคมที่พัฒนา, วารสารธรรมจักษุ ฉบับที่ ๔ (ปีที่ ๘๕, ๒๕๔๘), หน้า ๔๐ – ๔๑.

บ้าง ซึ่งในปัจจุบันรูปแบบของคาถาเปลี่ยนแปลงไปมากจนพุทธศาสนิกชนมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนและเกิดความสงสัยว่าคาถาที่พระพุทธเจ้าใช้สั่งสอนมีลักษณะอย่างไร จึงทำให้การปฏิบัติห่างไกลหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาออกไปไกลทุกที จนบางครั้งหลักเดิมของพระพุทธศาสนาค่อยๆ ถูกกลบเลือนไปจากคนยุคปัจจุบัน

คาถาในภาษาบาลีซึ่งเป็นเพียงบทร้อยกรองหรือกาพย์กลอนชนิดหนึ่ง เหตุใดจึงกลายความหมายไปเป็นถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เสกเป่า หรือ ท่องบ่นภาวนาให้เกิดความขลังในความหมายของภาษาไทยสันนิษฐานว่าคงรับอิทธิพลความเชื่อของพระพุทธศาสนาจากลังกา ถึงแม้ว่าลังกาจะเป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท แต่ในยุคหลังชาวลังกาได้ให้ความนิยมเรื่องเวทมนต์คาถาอยู่มากโดยเลือกเอาพระสูตรมาเป็นคาถาสรรเสริญพระรัตนตรัย^๑ โบราณจารย์ของไทยได้ดัดแปลงแก้ไขโดยตัดทอนเนื้อมนต์ และแทรกพุทธมนต์เข้าแทน ฉะนั้นเวทมนต์คาถาซึ่งพวกเราชาวไทยนิยมปฏิบัติหรือใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคมว่าเกิดจากพลังจิต หรือสมาธิ และนิยมท่องบ่นทบทวนกันไว้เสมอๆ จนกลายเป็นคำภาวนาติดปาก เวลาประสบเหตุการณ์อะไรเข้าก็นึกถึงถ้อยคำนั้นๆ เป็นเครื่องเตือนสติ จิตใจก็สงบสบายขึ้นทำให้รู้สึกว่ คาถาหรือกาพย์นั้นๆ มีอานุภาพช่วยให้จิตใจมั่นคงดี คนเราถ้ามีจิตใจมั่นคง มีสติ เกิดปัญญา มองเห็นทางแก้ปัญหา จัดข้อข้องที่เกิดขึ้นได้ง่าย แต่คนทั่วไปอาจไม่ทันคิดให้เป็นเหตุเป็นผลแบบนี้ กลับไปเชื่อว่าเป็นอานุภาพหรือความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของถ้อยคำที่ตนเองภาวนาติดปากคิดไว้นั้น คราวนี้ถ้อยคำอะไรก็ตามที่ยกขึ้นภาวนาบริกรรมเพื่อให้เกิดอานุภาพเช่นนั้นก็เลยถูกเรียกว่าคาถาไปด้วยทั้งนั้น

ด้วยเหตุนี้ จึงมีการศึกษาความเชื่อเรื่องคาถาที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะเองที่เกี่ยวกับพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อจะได้วิเคราะห์และนำเอาแนวคิดต่างๆ ในแง่ของความเชื่อ ถิ่นนิยม ผลดีและโทษ รวมถึงอิทธิพลความเชื่อและคุณค่าของสังคมไทย และปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนต์คาถาที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องมนต์คาถาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

^๑พระวิมาน คัมภีร์ปญโญ (ตริกมล), ศึกษาอิทธิพลของคันถะที่มีต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยมีดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตเนื้อหา มุ่งศึกษาแนวคิดมนต์คาถาที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาท แนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทของสังคมไทย และวิเคราะห์แนวคิดความเชื่อมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท (พระไตรปิฎก) และศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ คือ คัมภีร์อรรถกถา ตำราวิชาการ วารสาร เอกสารงานวิจัย และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับมนต์คาถาในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ แนวคิดเรื่องมนต์คาถาที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ แนวคิดความเชื่อมนต์คาถาในการประยุกต์ใช้ในสังคมไทยเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ วิเคราะห์แนวคิดความเชื่อมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างไร

๑.๕ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

มนต์ หมายถึง คำศักดิ์สิทธิ์ คำสวดเพื่อให้เป็นสิริมงคล เช่น สวดมนต์ คำเสกเป่าที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เช่น ร่ายมนต์ เป็นต้น

มนต์คาถา ในที่นี้มีความหมาย ๓ นัย คือ มนต์คาถา เป็นชื่อคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองในภาษาบาลีที่เรียกกันว่า จันท์ เช่น ปฐยาวัตร อินทรวีเชียร วสันตคิลก และเป็นรูปแบบหนึ่งในจำนวน ๘ รูปแบบของพระพุทธพจน์ที่เรียกว่า นวังคสัตตทูลสาสน์ คือ สุตตะ เถยยะ เวชยากรรมะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัปภูตธรรม เวทัลละ คาถา เป็นชื่อคัมภีร์ประมวลคำสอนที่เป็นคำร้อยกรองล้วน เช่น เถรคาถา เถรีคาถา คาถาธรรมบท คาถาชาดกและคาถาล้วนในสูตรนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าพระสูตร คาถา เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ คำเสกเป่า

ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมที่ยึดมั่น และยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ เช่น เชื่อเรื่องผีหรือเทวดา จิตวิญญาณ การระลึกชาติ

เชื่อกฎแห่งกรรม ความเชื่อถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมจะทำให้บุคคลนั้นกระทำแต่ความดี

อิทธิพล หมายถึง สิ่งที่ยังผลให้สำเร็จซึ่งสามารถบันดาลให้เป็นไปตามประสงค์ หรืออำนาจที่สามารถบันดาลให้ผู้อื่นต้องคล้อยตามหรือทำตาม แต่ในที่นี้จะเกี่ยวกับอิทธิพลของคณาที่ปรากฏในสังคมไทย

สังคมไทย หมายถึง สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ยังมีประชาชนบางกลุ่มยังมีความเชื่อเรื่องสิ่งเร้นลับ ส่วนหนึ่งเกิดจากพิธีกรรมต่างๆ อีกส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ผลจากการที่คนไทยมีความเชื่อทางศาสนาพุทธ แต่ก็ยังรับอิทธิพลจากศาสนาอื่น เช่น พราหมณ์ และพุทธตันตระมาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เป็นต้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำวิจัยเรื่องการศึกษาความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทของสังคมไทย นั้นผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัย ดังนี้

๑.๖.๑ พระไตรปิฎก กล่าวไว้ในคถาธรรมบท แปลว่า บทแห่งธรรม หรือธรรมที่ทรงตรัสไว้เป็นบท หมายถึงบทธรรมภาษิตสั้นๆ ที่พระผู้มี พระภาคตรัสไว้ต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล มีทั้งหมด ๔๒๓ บท การนับเป็นบท นับตามจำนวนพระคาถา คือ พระคาถา ๑ คาถา หรือพระคาถา ๑ คาถากับอีกกิ่งพระคาถา นับเป็น ๑ บท ในธรรมบทเหล่านี้ท่านรวบรวมไว้เป็นเรื่องๆ มีชื่อเรื่องปรากฏตามสภาวธรรมหรือบุคคลที่ทรงปรารภถึงบางเรื่องไม่ปรากฏบุคคลชัดเจน ท่านก็ใช้คำว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งบ้าง ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งบ้าง รวมได้ ๓๐๕ เรื่อง แต่ละเรื่องจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เรียกว่าวรรครวมเป็น ๒๖ วรรค แต่ละวรรคมีชื่อปรากฏตามอำนาจเนื้อหาสาระของธรรมบทนั้นๆ และเรื่องนั้นๆ กล่าวคือ ธรรมบทใดๆ และเรื่องใดๆ ที่มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์กันโดยเหมือนกัน คล้ายกันหรือตรงกันข้าม ท่านก็จัดเป็นธรรมบทนั้นๆ และเรื่องนั้นๆ เป็นหมวดหมู่เดียวกันหรือวรรคเดียวกัน^๕

๑.๖.๒ สมเด็จพระญาณมุนี(สนธิ์ เขมจารี) กล่าวถึงความหมายของคาถา บางที่เรียกว่า กถา แต่คำทั้ง ๒ นี้ มีความหมายต่างกัน คาถาหมายถึงการกล่าวสั้นๆ แต่กินความหมายกว้าง เช่น สุภาษิตในภาษามคธ เทียบกับภาษาไทยได้แก่คำร้อยกรอง เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ส่วนกถาหมายถึงคำพูดที่พูดกันทั่วไป เทียบกับภาษาไทยได้แก่คำร้อยแก้วคือถ้อยคำที่สำคัญ เช่น ปาฐกถา ไม่ใช่ปาฐกถา คาถาในพระพุทธศาสนากลายเป็นคาถาไสยศาสตร์ ผู้นับถือศาสนาพุทธแต่ยังคิด

^๕ จุ.ธ. (ไทย). ๒๕/๒๓/๔๓.

ลัทธิพราหมณ์ จึงเอาคาถาในพุทธศาสนาไปใช้เป็นมนต์สำหรับภาวนาให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์บ้าง ใช้เป็นมนต์สำหรับทำเครื่องรางของขลังบ้างคาถาในพุทธศาสนาบางบทจึงกลายเป็นคาถาศักดิ์สิทธิ์ไปเหมือนอย่างพระรูปหนึ่งท่านมีคาถาเมตตาคี เมื่อทำผิด ถูกสมภารเรียกตัวไปหา พระองค์นั้นภาวนาคาถาเมตตาเดินเข้าไป แทนที่จะถูกตำหนิหรือลงโทษ กลับได้รางวัลทุกครั้งไป ต่อมาสมภารท่านว่า พระองค์นี้มีคาถาคี พอรู้ว่าทำผิดท่านไม่เรียกไปหา สมภารถือไม้เรียวข่มมาหาไม่ให้รู้ตัว พอมาถึงก็เอาไม้เรียวหวดทันที ท่านต้องขอโทษเพราะภาวนาคาถาไม่ทัน^๖

๑.๖.๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านแสดงทัศนะต่อลัทธิความเชื่อถืออื่นๆ ที่นอกเหนือจากหลักพุทธธรรมว่า การนำสิ่งที่ผู้อื่นสนใจศึกษาใฝ่รู้มาเป็นเครื่องมือโน้มน้าวกล่อมประโลมจิตใจให้ผู้นั้นน้อมนำเข้าสู่หลักพระสัจธรรม ดังเช่น พระพุทธองค์ที่ทรงปฏิบัติกับลัทธิอื่นๆ ด้วยวิธีการของลัทธิอื่นๆ พระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์เฉพาะในกรณีที่จะทรงทรมานผู้มีฤทธิ์ ผู้ถือฤทธิ์เป็นสำคัญ หรือผู้ถือตัวว่าเป็นผู้วิเศษ ให้ละหลงมามัวในฤทธิ์ กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์ เพื่อผู้ที่ชอบฤทธิ์ได้ตระหนักในคุณค่าอันจำกัดของฤทธิ์ มองเห็นสิ่งอื่นที่ดียิ่งกว่าประเสริฐกว่าฤทธิ์ และพร้อมที่จะเรียนรู้หรือรับฟังสิ่งอันประเสริฐนั้น ซึ่งตรงกับหลักที่ว่าใช้อิทธิปาฏิหาริย์ประกอบอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ หรือพระสารีบุตรสอนหมู่มุชชีพระเวทตัดด้วยอาเทศนาปาฏิหาริย์ควบกับอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ พระโมคคัลลานะสอนด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ควบคู่กับอนุศาสน์ปาฏิหาริย์^๗

๑.๖.๔ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง คาถา ว่าเป็นสิ่งที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักกันมาก เราเอามาพูดกันจนกระทั่งบอกว่า นี่แหละคือหัวใจพระพุทธศาสนา คล้ายๆว่าคาถานี้คาถาเดียวแทน ๓ คาถาของโอวาทปาฏิโมกข์ทั้งหมดทีเดียว คือ การละชั่ว การทำความดี และการทำจิตใจให้ผ่องใส ทำไมจึงรู้จักคาถานี้มากก็เพราะคาถานี้เป็นหลักปฏิบัติของคนทั่วไป คาถาที่ ๑ นั้นแสดงลักษณะของพระพุทธศาสนา^๘

๑.๖.๕ พระธรรมโมลี(สมศักดิ์ อุปสโม) การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท พระคาถาธรรมบทเป็นบทธรรมบทหนึ่งที่มีความไพเราะ จัดเป็นองค์หนึ่งในบรรดานวักคัสถุศาสตร์ เป็นบทธรรมที่มีความสุขุมคัมภีรภาพ หากผู้ศึกษามีความรู้แตกฉานทางหลักภาษาทั้ง

^๖ สมเด็จพระญาณมุนี, (สนธิ เขมจารี), *วาทะสมเด็จพระธีรญาณมุนี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑๔.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๔๖๔.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ตามทางพุทธกิจ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๐.

ด้านไวยากรณ์ อลังการ และฉันท เมื่อศึกษาพระธรรมบทจะเห็นความสุมคัมภีรภาพแห่งบทธรรมอันซ่อนเร้นอยู่ในตัวอักษรก่อให้เกิดความซาบซึ้งในรสพระธรรม^๕

๑.๖.๖ พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)ได้อธิบายเกี่ยวกับอานุภาพพระปริตรให้ละเอียดเกี่ยวกับที่มีวัตถุประสงค์วิธีการนำเอาพระปริตรไปใช้เพื่อให้เกิดอานุภาพโดยได้พยายามที่จะนำเสนอว่าเหตุใดพระพุทธานุภาพจึงยอมรับในเรื่องการสวดมนต์หรือว่าการ สวดมนต์นั้นมีประโยชน์อย่างไร ซึ่งถือว่าเป็นกรอบแนวคิดที่ให้สาระในเรื่องของพระปริตรหรือกรอบในการนำเอาบทสวดมนต์ไปใช้^๖

๑.๖.๗ พระเชียรวิทย์ อุตฺตสนฺโต(ดอชาวัฒน์)ได้กล่าวถึงพิธีกรรมไว้ในงานวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง:กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครผลการวิจัยสรุปว่า การประกอบพิธีกรรมมี ๓ ลักษณะ คือ (๑) การประกอบพิธีกรรมโดยกลุ่มคน มีพระหรือผู้นำกลุ่มนั้นๆ เป็นผู้นำในพิธี (๒) หมอผีหรือผู้ขมังเวทย์ร่วมกันประกอบพิธีกรรม โดยแต่ละคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แม้ว่าบางคนจะมีตำแหน่งสูงกว่าคนอื่นๆ (๓) การประกอบพิธีกรรมส่วนตัวของหมอผีหรือผู้ขอพรการประกอบพิธีกรรมต้องทำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการขับไล่สิ่งชั่วร้าย^๗

๑.๖.๘ พระมหาสุนทร สิริธมฺโม (เนเรียวะ)^๘ ได้กล่าวถึงการสวดมนต์ของพระภิกษุสาวกไว้ในงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์กรณีเมตตสูตร: กรณีเมตตสูตรปาฐสวดวิจิตรเจตาคฤวิมสา สรุปว่า พระธรรมคำสั่งสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแก่เทวดา มนุษย์นาค และยักษ์ตลอด ๔๕ พรรษา เต็มไปด้วยนับหลาหลายสุขุมลุ่มลึกโดยธรรม อรรถ เทศนา และปฏิเวธ เป็นอเนกประการ และทรงตรัสสอนให้พระภิกษุใช้สวดเป็นพระปริตรบ้าง

^๕พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบทเล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๖พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อานุภาพพระปริตร, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙.

^๗พระเชียรวิทย์ อุตฺตสนฺโต (ดอชาวัฒน์), การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๘พระมหาสุนทร สิริธมฺโม (เนเรียวะ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์กรณีเมตตสูตร : กรณีเมตตสูตรปาฐสวด วิจิตรเจตาคฤวิมสา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

เช่นกรณีเมตตปริตร ในคราวภิกขุ ๕๐๐ รูป ไปปฏิบัติสมณะธรรมในป่า ภูรูกขเทวดารบกวन्दรัส
สอนให้ภิกษุทั้งหลายสวดพระปริตรนี้ เพื่อป้องกันตัวจากอมนุษย์เพื่อให้รักใคร่เมตตาในตน

๑.๖.๕ พระมหาชลทิช จันทรหอม ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์
พิธีสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวว่า การสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในเบื้องต้นมี
วัตถุประสงค์สวดเพื่อรักษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเผยแผ่เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายภายหลังพุทธ
ปรินิพพานพระเถระทั้งหลายในลังกาได้รวบรวมพระสูตรในพระไตรปิฎกนำมาสวดเพื่อแสดงลำดับของ
การศึกษาตามไตรสิกขาตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในคณกโมกคัลลนสูตรมีชื่อเรียกว่า"อนุ
ปุพพปฏิบัติ" มีการรักษาศิลเป็นลำดับขั้น และวิธีการจัดอกุศลจนบรรลุเป้าหมายของศาสนาเป็น
ลำดับสุดท้าย^{๓๓}

๑.๖.๑๐ รองศาสตราจารย์นายไชยโยธา ได้กล่าวถึงลัทธิไว้ในหนังสือเรื่องว่าเป็นเรื่อง
“ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น” สรุปว่า ลัทธิเป็นคติโลก มิใช่คติ
ธรรม และเป็นเรื่องของความสงบสุขไปบุลย์ของชีวิตในโลกปัจจุบันอันเป็นเรื่องรูปธรรม ลัทธิมีขึ้น
เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะถิ่น เฉพาะสมัย และเฉพาะสังคม ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์
และได้มีการสืบทอดเป็นมรดกของสังคมแต่การสืบทอดความเชื่อของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ
ความตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านความปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติเป็น
สำคัญ^{๓๔}

๑.๖.๑๑ สิริระ อาสาวิธิต หัวใจแห่งพระคาถา การเสก หรือพระคาถา พระคาถา
หัวใจบทต่างๆ เป็นวิชาพื้นฐานที่สนับสนุนส่งเสริมให้วิชาอื่นๆในการเรียนวิชาพระคาถา พระคาถา
หัวใจบทต่างๆ จึงต้องเริ่มจากการเรียนการเจริญพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ พระสูตรบทต่างๆ
พระปริตรบทต่างๆ เป็นการเรียนทางอรรถกถา เป็นการเรียนที่เป็นรองจากการเรียนจาก
พระไตรปิฎกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเป็นการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่มีในพระไตรปิฎกด้วยการ
พิจารณาให้เห็นว่าพระคาถา พระคาถาหัวใจบทต่างๆ เป็นวิชาการวิชาหนึ่ง จะช่วยทำให้การศึกษา
เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นทำให้มองเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมากขึ้น อย่างมองว่าเป็นเรื่องของไสยเวทย์ ไสยศาสตร์
ขอให้เป็นพุทธเวทย์ ธรรมเวทย์ พุทธศาสตร์ ธรรมศาสตร์ เป็นวิชาการทางศาสนาที่ใครก็สามารถ

^{๓๓}พระมหาชลทิช จันทรหอม, “การศึกษาวิเคราะห์พิธีสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”,
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓).

^{๓๔}คณัย ไชยโยธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร:
โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

ที่จะศึกษาเรียนรู้ได้น้อมนำมาปฏิบัติได้ ไม่จำกัดด้วยกาลและเวลา สามารถพิสูจน์ได้ ให้ผลในทางปฏิบัติและเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลผู้ปฏิบัติย่อมรู้ได้ระลึกได้มีสติตั้งมั่นยอมพบหนทางเข้าสู่ธรรม^๕

๑.๖.๑๒ ญัตติฐานันท์ ผาพา ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ บทสวดมนต์ พุทธอรรถกถา (คาถาพาหุ) กล่าวว่า พระปริตรนั้นมีบ่อเกิดมาตั้งแต่ก่อนครั้งพุทธกาล แต่ปริตรดังกล่าวไม่ใช่พระปริตรของพระพุทธศาสนา แต่เป็นปริตรโบราณซึ่งอาจจะเป็นของ ศาสนาพราหมณ์ก็ได้ โดยปรากฏในชาดกต่าง ๆ ว่า มีการทำน้ำพระปริตร ทราญพระปริตร (ปริตตวลูกา) และด้ายพระปริตร (ปริตตสูตร) ในเคลปิตตชาดกและมีผู้สันนิษฐานว่า พระพุทธศาสนานำเอา วิธีสวดบูชาอัญชลีของพราหมณ์ในคัมภีร์ยชุรเวทมาดัดแปลงและเปลี่ยนมา เป็นคำว่า ปริตตะแทน การ ที่ทรงอนุญาตให้ผู้ที่ยังเรียนปริตรเพื่อคุ้มครองตนเองนั้นไม่อาบัติ^๖

จากการศึกษาบททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทราบถึงคาถาที่เป็นบท สวดมนต์ในพุทธปรัชญาเถรวาท เนื่องจากทั้งสองยังมีความเข้าใจที่ตรงกัน กล่าวคือ ทาง พระพุทธศาสนาจะมีบทสวดที่ล้วนเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือที่นิยมใช้กัน คือ ภาษาบาลี ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นกลับเป็นการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเกี่ยวกับคาถาต่างๆ ที่ในสังคมไทย กำลังได้รับอิทธิพลของการสวดคาถา และคุณค่าที่สำคัญเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ดังเช่น สวดเพื่อรักษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเผยแพร่เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์โดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงเป็นเอกสารประกอบการวิจัยโดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปลชุด ๕๑ เล่ม มหามกุฏราชวิทยาลัย

^๕ สิริระ อาสาดี, หัวใจแห่งพระคาถา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แชนโพร พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒.

^๖ ญัตติฐานันท์ ผาพา, การศึกษาวิเคราะห์บทสวดมนต์พุทธอรรถกถา (คาถาพาหุ), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๑.๗.๒ ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ตำราวิชาการ วารสาร เอกสารงานวิจัย และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๗.๓ วิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิโดยการวิเคราะห์ความหมาย ขอบเขต หลักธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ สรุปผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ

๑.๗.๕ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบและเกิดความเข้าใจแนวคิดเรื่องมนต์คาถาที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบและเกิดความเข้าใจแนวคิดความเชื่อมนต์คาถาในการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

๑.๘.๓ ทำให้ทราบและเกิดความเข้าใจวิเคราะห์แนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย